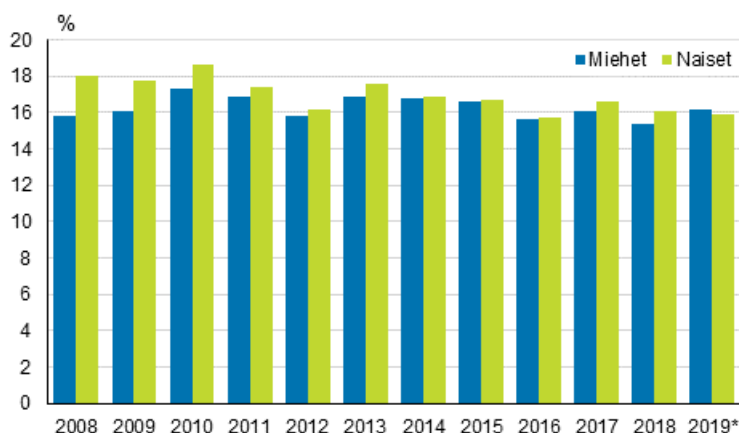

Elinolotilasto 2020

873 000 henkilöä oli köyhyys- tai syrjäytymisriskissä vuonna 2019

Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä oli 873 000 suomalaista eli 16,0 prosenttia koko kotitalousväestöstä vuonna 2019, ilmenee Tilastokeskuksen elinolotilaston ennakkotiedoista. Riskissä olevien määrä kasvoi edeltävästä vuodesta noin 17 000 henkilöllä. Muutos johtui ennen kaikkea pienituloisuuden kasvusta.

Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien henkilöiden osuus sukupuolen mukaan vuosina 2008–2019*

Köyhyys- tai syrjäytymisriski tarkoittaa, että henkilö on suhteellisesti pienituloisen, vajaatyöllisen tai vakavaa aineellista puutetta kokevan kotitalouden jäsen (ks. [käsitteet](#)). Köyhyys- tai syrjäytymisriskiin riittää, että yksi näistä riskeistä toteutuu, mutta ne voivat olla myös yhtäaikaisia. Pienituloisia oli 669 000, vajaatyöllisiä 376 000 ja vakavaa aineellista puutetta kokevia 139 000 vuonna 2019.

Suurin joukko köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevista on ainoastaan pienituloisia. Heitä oli noin 425 000 henkilöä eli 7,8 prosenttia koko väestöstä ja hieman alle puolet kaikista köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olleista. Toiseksi yleisintä on kokea samanaikaisesti sekä pienituloisuutta että vajaatyöllisyyttä, mikä kosketti noin 182 000 henkilöä eli 3,3 prosenttia väestöstä. Pelkkä vajaatyöllisyys on kolmanneksi yleisintä, ja se koski noin 127 000 henkilöä eli 2,3 prosenttia väestöstä.

Naisten köyhyys- tai syrjäytymisriski pieneni ja miesten kasvoi vuonna 2019. Naisista 15,9 prosenttia eli 438 000 henkilöä ja miehistä 16,2 prosenttia eli 435 000 henkilöä oli köyhyys- tai syrjäytymisriskissä vuonna 2019 (kuvio). Pitkällä aikavälillä naisten ja miesten välinen ero on kaventunut erityisesti iäkkäimpien naisten ja miesten pienituloisuuserojen kaventumisen vuoksi. Vajaatyöllisyyden kokeminen on hieman yleisempää miesten (7,6 %) kuin naisten (6,3 %) keskuudessa. Miehet myös kokevat hieman naisia useammin riskiä useammalla kuin yhdellä riskin osatekijällä.

Niin pienituloisuus, vajaatyöllisyys kuin vakava aineellinen puutekin ovat kotitalouskohtaisia mittareita. Näin ollen havaitut sukupuolierot köyhyys- tai syrjäytymisriskissä tai sen osatekijöissä syntyvät valtaosin yksinasuvien henkilöiden välisistä eroista.

Riskissä olevista miehistä työkäisiä oli 65 prosenttia ja vain 15 prosenttia eläkeikäisiä, kun riskissä olevista naisista noin 58 prosenttia on työkäisiä ja 26 prosenttia eläkeikäisiä. Eläkeikäisten naisten vähentynyt pienituloisuus on kaventanut naisten ja miesten välistä eroa köyhyys- tai syrjäytymisriskissä verrattuna vuoteen 2008, jolloin 18 prosenttia naisista ja 15,8 prosenttia miehistä oli köyhyys- tai syrjäytymisriskissä. – Lisää tietoa väestöryhmittäisistä eroista köyhyys- tai syrjäytymisriskissä on elinoloilaston [tietokantataulukoissa](#) ja tarkemmin pienituloisuudesta [tulonjakotilastossa](#).

Köyhyys- tai syrjäytymisriskiä mittaava niin sanottu AROPE-indikaattori (At Risk of Poverty or Social Exclusion) on osa Eurooppa 2020 -strategian tavoitteiden seuranta. Sen tavoitteena on vähentää köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien henkilöiden määrää EU:ssa 20 miljoonalla vuoteen 2020 mennessä verrattuna vuoteen 2008, jolloin köyhyys- tai syrjäytymisriskissä oli 116 miljoonaa ihmistä. Vuonna 2018 riskissä oli 108 miljoonaa ihmistä 28 EU-maassa.

Kotitalouksien toimeentulo-ongelmat yleistyivät hieman vuonna 2020

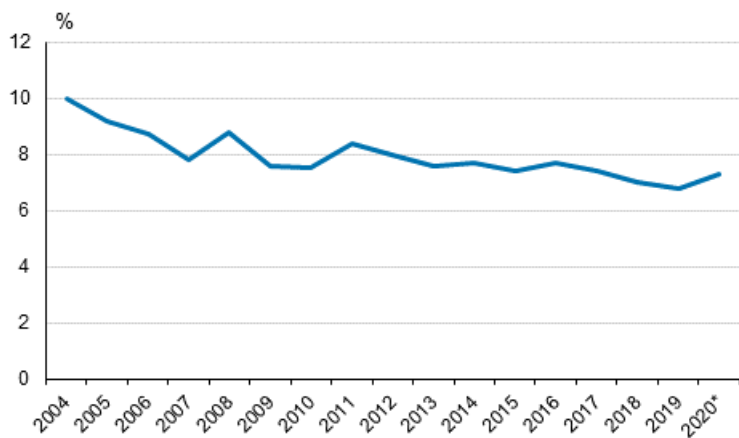
Toimeentulo-ongelmia kokevia kotitalouksia oli vuonna 2020 hieman edellisvuotta enemmän¹⁾. 7,3 prosentilla kotitalouksista oli vaikeuksia tai suuria vaikeuksia saada rahat riittämään menoihinsa, kun edellisvuonna osuus oli 6,8 (kuvio). Toimeentulo-ongelmia kokevien kotitalouksien osuus on ollut alle 8 prosenttia koko 2010-luvun lukuun ottamatta vuotta 2011.²⁾

Kotitalouksista noin 73 prosenttia lisäksi ilmoitti, että ne selviytyisivät yllättävästä suurehkosta menosta ilman ulkopuolista apua. Paras varautumiskyky on kahden aikuisen eläkeläistalouksilla, joista noin 91 prosenttia selviytyisi yllättävästä menosta. Heikoin varautumiskyky oli yhden huoltajan talouksilla (noin 47 %) ja nuorilla yhden hengen talouksilla (noin 56 %). Yllättävällä menolla tarkoitetaan yhden henkilön kotitalouden kuukausittaisen pienituloisuusrajan suuruista summaa, joka on viime vuosina ollut noin 1 200 euroa.

1) Elinoloilastosta julkaistaan tietoja kahden eri viiteajankohdan mukaan. Köyhyys- tai syrjäytymisriskin viiteajankohta on tulonsaantivuosi, mutta haastatteluihin perustuvat tiedot kuvaavat haastatteluajankohtaa eli tulonsaantivuoden jälkeistä vuotta. Lisätietoa viiteajankohdista on tämän julkaisun laatuselosteessa.

2) Haastattelutiedot kerättiin tutkimukseen tammi-kesäkuun 2020 välisenä aikana. Koska koronapandemia ja siitä seuranneet rajoitustoimet tulivat voimaan tiedonkeruun puolivälissä, kuvaavat haastattelussa kerätyt tiedot mahdollisia pandemian aiheuttamia muutoksia esimerkiksi taloudellisessa toimeentulossa vain osittain. Ks. laatuseloste.

Kotitalouden tulot riittävät menoihin vaikeuksin tai suurin vaikeuksin vuosina 2004–2020*, % kotitalouksista

Sisällys

Laatuseloste: elinolotilasto.....	5
-----------------------------------	---

Laatuseloste: elinolotilasto

1. Tilastotietojen relevanssi

Elinolotilasto on vuosittain laadittava otospohjainen tilasto. Se kuvaa kotitalouksien ja niihin kuuluvien henkilöiden elinoloja eri näkökulmista, kuten köyhyys- tai syrjäytymisriskiä, koettua hyvinvointia ja toimeentuloa, terveyttä ja asumista väestöryhmittäin Suomessa. Tietoja kerätään vuosittain tulo- ja elinolotutkimuksella, jonka pohjalta tuotetaan myös tulonjakotilaston otospohjaiset tiedot ja Suomen tiedot Eurostatin EU-SILC-tutkimukseen sekä määrävuosina tiedot kotitalouksien varallisuus -tilastoon. Osa tilastossa julkaistavista tiedoista kerätään vuosittain, osa vain määrävuosina.

Elinolotilaston tietosisältö perustuu EU:n tulo- ja elinolotilastoon (Statistics on Income and Living Conditions, EU-SILC; EU:n parlamentin ja neuvoston asetus 1177/2003). Luokituksissa käytettävät tulotiedot pohjautuvat tulonjakotilaston otosaineiston tarpeisiin muodostettuihin tietoihin. Nämä tulotiedot noudattavat kansainvälisiä tulonjakotilaston suosituksia¹⁾.

Tilastokeskus julkaisee elinolotilaston tiedot internet-sivuilla ja tietokannassa. Tietoja tilastoidaan muun muassa henkilön iän, henkilön kotitalouden tulotason, sosioekonomisen aseman ja elinvaiheen mukaan. Euroopan komission alainen tilastovirasto Eurostat julkaisee samoja tietoja hieman erilaisilla luokituksilla.

2. Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

Tilasto perustuu vuosittain tulo- ja elinolotutkimuksella kerättävään otosaineistoon. Tulo- ja elinolotutkimuksen otos koostuu 16 vuotta täyttäneestä väestöstä ja poimitaan Tilastokeskuksen Suomen väestöä kuvaavasta tietokannasta. Tutkimus kuvaa otokseen valitun henkilön sekä hänen kanssaan samaan kotitalouteen kuuluvien henkilöiden elämäntilannetta. Julkaisuissa tilastointiyksikkönä ovat sekä henkilöt että kotitaloudet. Aineiston perustiedot kerätään haastattelemalla ja yhdistämällä haastatteluaineistoon erilaisia rekisteritietoja.

Haastattelut

Haastattelutiedonkeruun sisältö koostuu keskeisistä elinolojen osa-alueita kuvaavista kysymysmoduuleista, sekä muun muassa asumista, velkoja ja taloudellista toimeentuloa kuvaavista tiedoista. Tietoja kerätään sekä koko kotitaloudesta että sen yksittäisistä jäsenistä. Lähes kaikki henkilöitä koskevat elinolutiedot kysytään haastattelemalla yhtä kotitalouden 16 vuotta täyttäneitä jäsentä. Henkilö voi olla otoshenkilö tai tämän sijaisvastaaja kotitaloudessa. Erityisesti työllisyyttä ja muuta vuoden aikaista toimintaa kuvaavia tietoja kuitenkin kerätään koskien myös muita kotitalouden 16 vuotta täyttäneitä jäseniä, jotta heille voidaan muodostaa tarpeellisia taustatietoja, kuten sosioekonominen asema.

Keskeisiä haastattelutietojen pohjalta muodostettavia taustatietoja ovat

- kotitalouden rakenne: onko kotitalous yhden hengen, pariskunnan, lapsiperheen vai yksinhuoltajan kotitalous
- sosioekonominen asema: mitä henkilö on tehnyt pääasiassa vuoden aikana, esim. ollut palkansaajana, yrittäjänä, eläkeläisenä, työttömänä tai opiskelijana

Keskeisiä haastattelussa kerättäviä tulostietoja ovat

- otoshenkilön kokemus omasta terveydentilastaan ja hyvinvoinnistaan
- otoshenkilön ja koko kotitalouden kokema aineellinen puute
- työikäisten jäsenten koko vuoden aikaista työpanosta kuvaavat tiedot vajaatyöllisyyden laskemista varten (vajaatyöllisyydestä ks. [tilaston käsitteet](#))
- kotitalouden ongelmat rahojen riittämisessä, maksuvaikeudet ja velkaantuminen
- kotitalouden asuinolot, asumismenot ja -kustannukset sekä asunnon laatua kuvaavat tiedot
- lasten aineellinen elintaso ja lasten terveys
- erilaisten palveluiden saatavuus

1) OECD (2013) OECD Framework for Statistics on the Distribution of Household Income, Consumption and Wealth. OECD Publishing; UNECE (2011) Canberra Group Handbook on Household Income Statistics, Second Edition 2011.

Haastattelussa kerättyjen tietojen viiteaika on työllisyyden ja asumiskustannusten osalta haastatteluajankohtaa edeltävä vuosi (tulotietojen viitevuosi), mutta esimerkiksi terveyttä ja aineellista puutetta koskevat tiedot viittaavat haastatteluajankohdan vuoteen.

Tilastokeskuksen tilastohaastattelijat keräävät tutkimuksen tiedot haastattelemalla. Haastattelut tehdään tietokoneavusteisesti Blaise-lomakeohjelmiston avulla valtaosin puhelinhaastatteluina ja pieneltä osin käyntihaastatteluina vastaajan terveydentilan tai kielitaidon niin vaatiessa. Kielenä käytetään haastateltavan valinnan mukaan joko suomea, ruotsia tai englantia (tilastovuodesta 2014 lähtien). Haastattelun keskimääräinen kesto oli noin 33 minuuttia keväällä 2020 tehdyssä tiedonkeruussa. Haastattelun keston vaikuttaa ennen kaikkea kotitalouden jäsenten määrä ja heidän toimintansa tilastovuoden aikana.

Rekisterit

Elinolotilaston aineistoon yhdistetään runsaasti rekisteritietoja. Osa tiedoista kuvaa henkilöiden demografisia taustatekijöitä, kuten ikää, sukupuolta, perhesuhteita, koulutusta ja aluetta. Rekisteriaineistojen viiteaika on pääsääntöisesti haastatteluajankohtaa edeltävä vuosi. Tulonjakotilastoon kerättyjä tulotietoja käytetään myös elinolotilaston luokituksissa (tuloryhmä).

Keskeisiä rekisterilähteitä ovat:

- Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmä ja Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskeva tietokanta
- Verohallinnon verotietokanta
- Kansaneläkelaitoksen eläkevakuutus-, sairausvakuutuskorvaus- ja kuntoutusrekisteri, elatustukirekisteri, opintotukirekisteri, asumistukirekisteri sekä toimeentulotukirekisteri
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimeentulotukirekisteri
- Eläketurvakeskuksen eläketapahtumarekisteri
- Tilastokeskuksen tutkintorekisteri
- Valtiokonttorin sotilasvammakorvausjärjestelmän tietokanta
- Koulutusrahaston tiedostot
- Luonnonvarakeskuksen (Luke) maatilarekisteri
- Tilastokeskuksen yritysrekisteri
- Finanssivalvonnan (FIVA) tiedot (ansiosidonnaiset työttömyyspäivärahat)

Perusjoukko

Tilaston kohdeperusjoukon muodostavat Suomessa tulotietojen viitevuoden lopussa (31.12.2019) vakinaisesti asuvat yksityiskotitaloudet eli ns. kotitalousväestö. Tutkimuksen ulkopuolelle jäävät

- osoitteettomat
- laitosväestö (esimerkiksi pitkäaikaisesti vanhainkodeissa, hoitolaitoksissa, vankiloissa tai sairaaloissa asuvat)
- pysyvästi ulkomailla asuvat, ja myös yli vuoden tilapäisesti ulkomailla oleskelevat, jos heidän Suomessa asuva kotitaloutensa katsoo, että henkilö ei viitevuonna kuulunut kyseiseen kotitalouteen
- turvapaikanhakijat ja tilapäisesti Suomessa asuvat.

Varusmiehet luetaan tilaston perusjoukkoon kuuluviksi. Kuhunkin kotitalouteen kuuluvat henkilöt määritellään haastattelun perusteella tilastovuoden lopun tilanteen mukaan.

Otanta-asetelma

Elinolotilasto perustuu kiertävään paneeliotokseen. Kotitalous osallistuu tutkimukseen neljänä peräkkäisenä vuotena, eli tilastovuoden aineisto koostuu 1.–4. tutkimuskertaa otoksessa mukana olevista kotitalouksista (taulukko 2). Vuoteen 2009 saakka otos sisälsi kaksi paneelia, eli otoksessa 1.–2. tutkimuskertaa mukana olevat kotitaloudet. Siirryttäessä vuonna 2010 kahdesta neljään tutkimuskertaan pienennettiin lähtöotosta siten, että ensimmäiselle tutkimuskerralle on valittu 5 000 kotitaloutta aikaisemman 7 500:n sijaan.

Tulojen viitevuotta 2019 koskevaan tiedonkeruuseen tehtiin ensimmäisen tutkimuskerran otokselle täydentävä lisäotos, johon poimittiin 500 kotitaloutta. Lisäotosta tarvittiin, sillä keväällä alkaneen koronapandemian myötä ensimmäisen tutkimuskerran vastausaste jäi aiempia vuosia selvästi alhaisemmaksi. Syynä tähän voivat olla paitsi yleinen vastaamisaktiivisuuden lasku myös puhelimitse tavoittamattomien kotitalouksien käyntitavoittelujen keskeytyminen koronan vuoksi. Lisäotos poimittiin edustamaan ositteita,

joissa kadon kasvu oli erityisen suurta ja havaintomäärät olivat jäämässä selvästi edeltävää vuotta matalammiksi: yrittäjiä, pienituloisimpia palkansaajia sekä pienituloisimpia eläkeläisiä.

Tutkimuksen otanta-asetelmana on kaksivaiheinen ositettu otanta. Ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan ns. master-otos poimimalla systemaattisella otannalla 50 000 16 vuotta täyttäneitä kohdehenkilöä Tilastokeskuksen väestöä koskevasta tietokannasta²⁾ (tulotietojen viitevuosia 2016 ja 2019 koskeneen tiedonkeruun master-otoksen koko oli poikkeuksellisesti 100 000). Asuntokunnat muodostetaan yhdistämällä kohdehenkilön (otoshenkilö) kanssa samassa asunnossa vakituisesti asuvat henkilöt kotipaikkatunnuksen avulla. Toisessa vaiheessa master-otoksesta poimitaan ositteittain varsinainen tulonjakotilaston otos, 5 000 asuntokuntakotitaloutta. Kotitalouden todennäköisyys sisältyä otokseen riippuu osituskriteerien ohella 16 vuotta täytäneiden jäsenten lukumäärästä. Ositteiden muodostamisessa käytetään tietoja asuntokuntakotitalouden valtionveronalaisista tuloista tilastovuotta edeltävältä vuodelta³⁾. Tulolajien ja tulotason perusteella muodostetut sosioekonomiset ryhmät ovat palkansaajat, maatalousyrittäjät, muut yrittäjät, eläkeläiset ja muut. Vuonna 2015 ositteiden määrä vähennettiin kahteentoista yhdistämällä verotietueettomat pienituloisten muut 1 ryhmään. Muutos ei vaikuttanut tietojen vertailukelpoisuuteen. Ositekohtaisten otoskokojen määrittelyssä eli otoksen kiintiöinnissä on otettu huomioon tulonjakotutkimuksen erityistarpeet. Yrittäjillä ja suurituloisilla on muita suurempi todennäköisyys sisältyä otokseen. Otoksen kiintiöintiä muutettiin vuodesta 2008 alkaen kasvattamalla pienituloisten ja eläkeläisten lukumäärää. Muutoksen taustalla oli tarve tehostaa pienituloisuusindikaattorien, esimerkiksi pienituloisuusasteen, estimointia.

Neljän paneelin kiertävään otokseen siirtymisen myötä vuonna 2010 on 2.–4. tutkimuskerralle poimittu 16-vuotiaiden kohdehenkilöiden lisäotokset vuosittain⁴⁾. Tutkimuskerrasta riippuen lisäotokseen poimitut kohdehenkilöt osallistuvat tutkimukseen 1–3 tutkimuskertaa. Lisäotoksilla varmistetaan tilaston edustavuus kotitalousväestön ikäjakauman suhteen.

Painokertoimet

Hyväksytysti osallistuneet kotitaloudet ja henkilöt saavat painokertoimet, joilla niiden tiedot korotetaan edustamaan perusjoukon tietoja. Tutkimusaineistossa on kolmenlaisia painoja, joita käytetään riippuen tiedonkeruuyksiköstä eli siitä, ketä tai keitä kotitalouden jäseniä koskien tietoja on kerätty, ja siitä, onko tietojen keräämisessä voinut käyttää sijaisvastaajaa vai ei. Tiedonkeruuyksiköitä ovat kaikki kotitalouden jäsenet ja kotitalouden 16 vuotta täyttänyt otoshenkilö. Osa otoshenkilöä koskevista tiedoista on voitu kerätä sijaisvastaajalta eli otoshenkilön puolesta vastaavalta muulta henkilöltä. Osaa tiedoista eri ole voitu kerätä sijaisvastaajalta (esimerkiksi itse koettua hyvinvointia ja terveyttä koskevat tiedot), joten painokertoimien muodostamisessa on huomioitu näihin tietoihin liittyvä eräkatot.

Kotitalouksille muodostetaan aluksi asetelmapainot käyttäen hyväksi kotitalouden sisällymistodennäköisyyttä. Tämän jälkeen hyväksytyyn otoksen asetelmapainoille tehdään vastauskatokorjaus kertomalla ne ositteittain hyväksytysti vastanneiden kotitalouksien osuuden käänteisluvulla. Nämä otostason tietojen perusteella vastauskatokorjatut painot kalibroidaan CALMAR-makrolla vastaamaan perusjoukon keskeisiä tunnettuja jakaumia. Menettelyllä pyritään pienentämään kadon valikoivuuden aiheuttamaa harhaa ja tuottamaan mahdollisimman tarkkoja estimaatteja tärkeimmille tulomuuttujille. Tulojen viitevuoden 2019 aineiston painojen kalibroinnissa käytettiin seuraavia tietoja:

2) Vuodesta 2003 lähtien ikäraja on ollut 16 vuotta aikaisemman 15 vuoden sijaan. Tähän päädyttiin sovitettaessa kansallisen tulonjakotilaston ja Euroopan yhteisön tilastoviraston Eurostatin EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) edellyttämiä toteuttamiskäytäntöjä.

3) Vuodesta 2003 lähtien ositteet on määritelty kohdehenkilön kotitalouden sosioekonomisen ryhmän ja tuloluokan mukaan, kun aiemmin luokittelu tehtiin kohdehenkilön mukaan. Ositeluokittelun muutos perustuu testeihin, joissa kotitalouteen perustuvan luokittelun todettiin olevan estimoinnin kannalta tehokkaamman kuin henkilöön perustuvan.

4) Vuonna 2010 poimittiin lisäksi poikkeuksellisesti 17-vuotiaiden kohdehenkilöiden lisäotokset tutkimuksen 3.–4. tutkimuskerralle ja 18-vuotiaiden kohdehenkilöiden lisäotos 4. tutkimuskerralle.

- alue (maakuntajako, jossa Helsinki ja muu pääkaupunkiseutu erikseen; tilastollinen kuntaryhmitys)
- asuntokunnan koko
- jäsenten ikä- ja sukupuoliryhmät
- jäsenten koulutustaso
- keskeisten tuloerien kokonaissummat: palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot, työttömyyspäivärahat (peruspäiväraha ja työmarkkinatuki, ansiosidonnainen osuus), eläkkeet, asunto- ja opintolainojen korot, tulonsaajien lukumäärät (ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha, palkkatulot, eläketulot)
- rekisteriperusteinen pienituloisuus

Tämän painokertoimen avulla tuotetaan tiedot, jotka koskevat koko kotitaloutta tai kaikkia kotitalouden jäseniä. Niitä vain otoshenkilöä koskevia tietoja, joiden keräämisessä on voitu käyttää sijaisvastajaa, tuotetaan tästä painokertoimesta johdettujen painojen avulla. Painot on skaalattu yksinkertaisesti kotitalouden 16 vuotta täyttäneiden jäsenten määrällä.

Lisäksi vain otoshenkilöä koskevien tietojen (terveys, koettu hyvinvointi) julkaisemisessa käytetään erillisiä henkilöpainoja, joiden avulla tiedot yleistetään koko 16 vuotta täyttäneeseen kotitalousväestöön. Näiden tietojen keräämisessä ei ole voitu käyttää sijaisvastajaa, minkä vuoksi tietojen julkaisemiseksi on muodostettu erillispainot, jotka ottavat yksikkökadon lisäksi huomioon henkilökohtaisiin kysymyksiin liittyvän eräkadon. Näiden painokertoimien pohjana olevat asetelmapainot on katokorjattu ottaen huomioon eräkadon ja skaalattu koko 16 vuotta täyttäneeseen väestöön. Katokorjatut asetelmapainot on sen jälkeen kalibroitu käyttäen erilaisia keskeisiä reunajakaumia. Otoshenkilökohtaisten painokertoimien kalibroinnissa käytettiin tulojen viitevuodelle 2019 seuraavia tietoja:

- alue (maakuntajako, jossa Helsinki ja muu pääkaupunkiseutu erikseen; tilastollinen kuntaryhmitys)
- kotitalouden koko
- ikä- ja sukupuoliryhmät
- koulutustaso
- sosioekonominen asema
- rekisteriperusteinen pienituloisuus

3. Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Taulukossa 1 on esitetty tietoja tiedonkeruuvuoden 2020 ensimmäisen tutkimuskerran otoksesta ja kadosta ositteittain. Ositteessa oleva numero kuvaa tuloluokkaa, esimerkiksi palkansaajat on jaettu valtionveronalaisten tulojen mukaan neljään luokkaan (1=pienituloisin, 4=suurituloisin luokka).

Taulukko 1. Tiedonkeruuvuoden 2020 tulo- ja elinolotutkimuksen I tutkimuskerran otoksen jakautuminen ositteittain

	Masterotoksen koko	Brutto-otos	Poimintasuhde, %	Hyväksytyt kotitalouksia	Kato	Ylipeitto
Osite						
Palkansaajat 1	22 194	968	4,4	407	553	8
Palkansaajat 2	16 181	752	4,6	374	375	3
Palkansaajat 3	13 944	654	4,7	377	277	0
Palkansaajat 4	7 296	500	6,9	305	192	3
Yrittäjät 1	2 985	400	13,4	209	189	2
Yrittäjät 2	1 457	300	20,6	175	124	1
Maanviljelijät 1	1 038	251	24,2	153	98	0
Maanviljelijät 2	927	232	25,0	148	83	1
Eläkeläiset 1	16 009	500	3,1	268	209	23
Eläkeläiset 2	11 376	400	3,5	268	122	10
Muut 1	5 966	409	6,9	124	275	10
Muut 2	627	134	21,4	77	56	1
Yhteensä	100 000	5 500	5,5	2 885	2 553	62

Koko otoksen koosta, vastanneista, kadosta ja ylipeitosta on esitetty tietoja taulukossa 2. Tiedonkeruuvuonna 2020 otoskoko oli yhteensä 13 121 kotitaloutta, joista osa paljastui haastateltaessa kohdeperusjoukkoon kuulumattomiksi. Tällaisia ylipeittotapauksia ovat esimerkiksi kotitaloudet, joiden kohdehenkilö on muuttanut pysyvästi ulkomaille tai laitokseen tai kuollut. Ylipeiton poistamisen jälkeen netto-otokseen jäi 13 004 taloutta.

Ensimmäistä kertaa tutkimukseen osallistuvilla vastauskato oli 46,9 prosenttia. Toista kertaa tutkimukseen osallistuvien kotitalouksien vastauskato oli 17,2 prosenttia, kolmatta kertaa osallistuvien 12,7 prosenttia ja neljättä kertaa osallistuvien 7,5 prosenttia. Toista tai useampaa kertaa tutkimuksessa mukana olevien kotitalouksien vastauskadot on taulukossa laskettu ehdolla, että kotitalous on osallistunut tutkimukseen aikaisempina vuosina. Kadoksi jääneet kotitaloudet eivät ole mukana tutkimuksen seuraavilla haastattelukerroilla. Koko otoksessa (kaikki tutkimuskerrat) nettokato oli 27,1 prosenttia tiedonkeruuvuonna 2020. Aineistoon hyväksytyjen kotitalouksien lukumäärä oli yhteensä 9 474 kotitaloutta.

Taulukko 2. Tulo- ja elinolotutkimuksen tiedonkeruuvuoden 2020 otoskoko ja vastauskato

	Tutkimuskerta				
	Koko otos	1	2	3	4
Brutto-otos, kotitalouksia	13 121	5 500	2 897	2 493	2 231
Ylipeitto	117	62	17	20	18
Netto-otos	13 004	5 483	2 880	2 473	2 213
Kato	3 530	2 553	496	315	166
- Kieltäytyneitä	1 948	1 305	329	214	100
- Ei tavoitettu	1 397	1 151	123	80	43
- Muu syy	185	97	44	21	23
Hyväksytyt	9 474	2 885	2 384	2 158	2 047
Nettokato, %	27,1	46,9	17,2	12,7	7,5

Taulukossa 3 on tarkasteltu vastauskadon jakautumista ositteittain tutkimuksen ensimmäisellä tutkimuskerralla vuosina 2009–2019. Vastauskatoprosentit on laskettu painottamattomista luvuista otostasolla. Vuonna 2019 vastauskato pieneni hieman edellisvuodesta.

Vastauskadon (yksikkökato) ohella tulosten laatuun vaikuttaa yksittäisiin haastattelukysymyksiin liittyvä eräkato. Vain otoshenkilöä (kohdehenkilö) koskevia subjektiivisia mielipidetietoja (terveys, koettu hyvinvointi) joita ei kerätä sijaisvastaajalta, ei korjata. Niiden julkaisemisessa käytetään erillispainoja, jotka ottavat eräkadon huomioon.

Taulukko 3. Nettokato (%) tulo- ja elinolotutkimuksen I paneelissa tiedonkeruuvuosina 2009–2020

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Palkansaajat 1	32,2	35,3	32,7	38,6	40,1	37,8	42,6	41,8	45,2	48,7	51,3	57,6
Palkansaajat 2	26,8	31,4	27,2	35,3	28,9	36,7	36,0	40,1	42,5	42,0	45,8	50,1
Palkansaajat 3	26,8	27,3	26,9	28,6	29,0	33,5	32,8	37,1	39,6	38,3	38,3	42,4
Palkansaajat 4	30,3	28,4	23,5	32,8	27,1	37,9	34,1	32,3	37,6	41,1	38,2	38,6
Yrittäjät 1	28,5	30,7	31,2	34,1	35,8	41,6	36,7	35,7	46,5	43,7	45,0	47,5
Yrittäjät 2	30,1	26,8	31,0	28,9	30,2	31,3	37,4	36,1	37,0	40,9	45,5	41,5
Maanviljelijät 1	16,1	21,7	17,7	21,7	22,2	24,7	22,7	26,8	27,7	27,3	31,3	39,0
Maanviljelijät 2	13,9	13,3	15,8	23,5	16,1	26,2	19,7	19,4	29,7	32,6	20,6	35,9
Eläkeläiset 1	27,3	29,9	24,7	35,7	30,4	35,0	35,3	34,6	36,2	43,9	35,4	43,8
Eläkeläiset 2	20,6	19,7	21,4	24,0	25,6	26,5	22,4	22,6	25,6	31,5	25,6	31,3
Muut 1	41,4	45,6	38,3	49,8	48,3	48,8	52,8	50,4	56,3	56,4	59,4	68,9
Muut 2	28,0	32,0	31,8	33,8	34,6	40,2	36,8	37,6	36,2	42,2	45,0	42,1
Ei verotietuetta	66,7	56,8	71,7	71,7	71,4	65,1	.	.	.	.	.	.
Yhteensä	28,3	29,9	28,0	33,7	32,0	35,9	35,6	36,1	39,9	42,1	41,8	46,9

Elinolotilaston tuloslukuihin eli estimaatteihin sisältyy otannasta aiheutuvaa satunnaisvaihtelua. Tämän satunnaisvaihtelun suuruutta voidaan arvioida estimaatin keskivirheen avulla. Keskivirheen suuruuteen vaikuttavat otoskoko ja muuttujan arvojen vaihtelu otoksessa eli otosvarianssi. Ryhmissä, joissa otokseen on tullut vähän havaintoja, keskivirhe saattaa olla suuri ja tulokset ovat sen vuoksi epävarmoja.

Tilaston taulukoissa ei ole julkaistu lukumäärätietoja, mikäli ryhmään on otoksessa tullut vähemmän kuin 30 havaintoa. Keskivirheen avulla voidaan tutkimuksen kullekin estimaatille laskea luottamusväli, jolla perusjoukon todellinen arvo on tietyllä luotettavuustasolla.

Tulosten laatuun vaikuttavat kadon ja satunnaisvaihtelun lisäksi peittovirheet (kehikkoperusjoukko poikkeaa kohdeperusjoukosta) ja mittausvirheet (tulomuuttujan mitattu arvo poikkeaa sen oikeasta arvosta). Osa näistä virhelähteistä voi tuottaa systemaattisia virheitä. Systemaattisia virheitä voidaan arvioida vertaamalla estimaatteja rekistereistä saataviin, koko väestöä koskeviin tietoihin sekä muiden tilastojen vastaaviin tietoihin. Vertailuja tehdään vuosittain ja niitä voi tiedustella Tilastokeskuksesta.

Vuotta 2020 kuvaaviin tietoihin voi liittyä myös koronapandemiasta aiheutunutta mittausvirhettä. Vuonna 2020 tutkimuksen haastattelutiedonkeruu ajoittui Suomessa tammi-kesäkuun väliselle ajalle. Ennen pandemian alkua oli ehditty kerätä tiedot koskien noin 70 prosenttia kaikista kotitalouksista väestötasolla. Pandemia alkamisen jälkeen tehdyissä haastatteluissa pandemia on voinut vaikuttaa vastaamiseen sellaisissa kysymyksissä, joissa viiteaika on tiedonkeruujankohta, kuten kotitalouden taloudellista tilannetta mittaavissa kysymyksissä. Pandemian alkaminen tiedonkeruun käynnissä ollessa voi aiheuttaa epävarmuutta myös väestöryhmittäisten tietojen vertailemiseen, mikäli väestöryhmien tiedonkeruut ovat ajoittuneet eri tavoin suhteessa pandemian alkuun. Köyhyys- tai syrjäytymisriskiä kuvaavassa indikaattorissa koronapandemia ei vaikuta merkittävästi tiedon laatuun. Riskin alaindikaattoreista merkittävimmät, pienituloisuus ja vajaatyöllisyys, kuvaavat vielä vuotta 2019.

Taulukko 4. Köyhyys- tai syrjäytymisriski (%), luottamusvälit ja keskivirhe elinolotilastossa tilaston viitevuonna 2008–2019*

	Köyhyys- tai syrjäytymisriski, %	Alaraja	Yläraja	Keskivirhe
Vuosi				
2008	16,9	16,1	17,8	0,43
2009	17,0	16,1	17,8	0,43
2010	18,0	17,1	18,9	0,46
2011	17,2	16,4	18,0	0,43
2012	16,0	15,2	16,8	0,42
2013	17,3	16,4	18,2	0,45
2014	16,9	16,0	17,7	0,45
2015	16,6	15,8	17,5	0,44
2016	15,7	14,8	16,6	0,47
2017	16,4	15,5	17,3	0,48
2018	15,8	14,8	16,7	0,49
2019*	16,0	15,0	17,1	0,52

4. Julkaistujen tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Elinolotilastoa tehdään vuosittain. Viimeisimmät tilaston tarvitsemista rekisteriaineistoista ovat käytettävissä noin 11 kuukautta tilaston pääasiallisen viitevuoden päättymisen jälkeen. Tilaston ensimmäiset tiedot koskien erityisesti köyhyys- tai syrjäytymisriskiä sekä kotitalouksien itse kokemaa toimeentuloa julkaistaan noin 14 kuukautta tulojen viitevuoden päättymisen jälkeen. Lisäksi kohdehenkilökohtaisia tietoja (etenkin terveyttä ja koettua hyvinvointia), kansainvälisiä vertailutietoja ja mahdollisia vuosittain vaihtuvia lisätietoja julkaistaan noin 17 kuukautta tulojen viitevuoden päättymisen jälkeen. Tiedot toimitetaan EU:n tilastovirastolle Eurostatille noin 15 kuukautta tulojen viitevuoden päättymisen jälkeen. Eurostat julkaisee tiedot tietokannassaan joitakin päiviä aineiston saapumisen jälkeen.

Tietoja julkaistaan kahden eri viiteajankohdan mukaan, haastatteluajankohdan ja niitä edeltävän tulojen viitevuoden mukaan. Tulojen viitevuosi on tilaston pääasiallinen viitevuosi, ja siihen viittavat köyhyys- tai syrjäytymisriski-indikaattori ja sen osaindikaattorit sekä taulukoinneissa käytettävät luokitukset. Osaindikaattoreista pienituloisuus ja vajaatyöllisyys koskevat tulojen viitevuotta ja vakava aineellinen puute haastatteluajankohtaa, mutta yhdenmukaisuuden vuoksi tiedot julkaistaan koskien tulojen viitevuotta. Muut haastatteluissa kerätyt tiedot, kuten koettu terveys ja koettu hyvinvointi, julkaistaan haastatteluajankohdan mukaan.

5. Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys

Elinolotilaston tiedot julkaistaan Tilastokeskuksen internet-sivuilla SVT:n Elinolot-sarjassa sähköisinä julkistuksina ja katsauksina, pdf-muodossa sekä StatFin-tietokantataulukoina. Tiedot löytyvät osoitteesta tilastokeskus.fi/til/eot/index.html.

Elinolotilaston tietoja on mahdollista saada käyttöön julkaisujen ja tietokantataulukoiden lisäksi maksullisina erityisselvityksinä sekä tutkimuskäyttöön käyttöluvanvaraisena anonymisoituna [mikroaineistona](#) Tilastokeskuksen tutkijapalveluiden kautta.

Eurostat luovuttaa anonymisoituja EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) mikroaineistoja (EU-SILC Users' Database) tutkimuskäyttöön käyttöluvapahakemuksen perusteella. Eurostatin kautta hankittavassa aineistossa ovat mukana myös muiden EU-SILC-tutkimusta tekevien maiden aineistot, mutta tiedot tulevat Eurostatin kautta saataville pidemmällä viipeellä kuin Tilastokeskuksesta. Lisätietoja tästä tutkimusaineistosta saa Eurostatin verkkosivuilta.

6. Tilastojen vertailukelpoisuus

Asumiskustannuskäsite

Asumiskustannuskäsitteessä noudatetaan EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) määritelmää. Tietoa käytetään kotitalouksien asumiskustannusten ja tulojen perusteella johdettavien tietojen kansainväliseen, vertailevaan tilastointiin (ks. [Eurostat](#)).

Tulokäsite

Elinolotilaston käyttämissä tulopohjaisissa luokituksissa pääasiallisena tulokäsitteenä on tulonjakotilaston käyttämä *käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot)*, joka on pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta sama kuin EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) tulokäsite. Tulokäsitteestä ja muista tulotiedoista ks. tulonjakotilaston laatuseloste.

Koronapandemian vaikutusvertailukelpoisuuteen

Koronapandemialla voi olla vaikutusta kansainvälisiin vertailutietoihin, joita Eurostat julkaisee EU-SILC-tilastossa erityisesti niiden tietojen osalta, jotka kuvaavat tiedonkeruujankoa. Kansallisten aineistojen tuotantotavat eroavat maiden välillä, minkä vuoksi maiden tiedonkeruut ovat voineet ajoittua aikaan ennen pandemiaa, pandemian alkamisen jälkeiseen aikaan tai kumpaankin, kuten Suomessa. Lisäksi pandemia alkaminen kesken tiedonkeruun voi aiheuttaa epävarmuutta väestöryhmittäisten tietojen vertailukelpoisuuteen (ks. oikeellisuus ja tarkkuus).

7. Selkeys ja eheys/yhtenäisyys

Elinolotilasto pohjautuu samaan otosaineistoon kuin tulonjakotilastossa julkaistavat otospohjaiset tiedot ja kotitalouksien varallisuus -tilaston tiedot. Elinolotilaston, tulonjakotilaston ja kotitalouksien varallisuus -tilaston tiedot ovat siis yhdenmukaiset, esimerkiksi käytetyt luokitukset (mm. tuloluokitus) ovat samat kummassakin tilastossa.

Koska joitakin elinolotietoja kerätään henkilötasolla vain yhdeltä kotitalouden jäseneltä, on näiden tietojen käyttöä varten muodostettu erillispainot. Julkaistaessa tietoja, joita kysytään haastattelemalla vain yhtä kotitalouden jäsentä ilman sijaisvastaajamahdollisuutta, käytetään lisäksi erillispainoja, joissa huomioidaan mahdollinen eräkato. Näiden erillispainojen kalibrointi on pidetty peruspainotukseen verrattuna mahdollisimman samankaltaisina, mutta painotusteknisistä syistä täyteen yhdenmukaisuuteen ei voida päästä. Tämän vuoksi myös painojen tuottamissa väestöryhmittäisissä jakaumissa, esimerkiksi henkilöiden sosioekonomisessa asemassa, voi olla eroja käytetystä painosta riippuen.

Lisätietoja

Kaisa-Mari Okkonen 029 551 3408
Vastaava osastopäällikkö:
Hannele Orjala

toimeentulo.tilastokeskus@tilastokeskus.fi
www.tilastokeskus.fi
Lähde: Elinolotilasto 2020, Tilastokeskus

Asiakaspalaute: www.tilastokeskus.fi/palaute